

ROZVOJ KOMPETENCII KOORDINÁTOROV PODPORNÝCH PROGRAMOV

Pavel CZIRÁK

DEVELOPMENT OF COMPETENCES OF COORDINATORS OF SUPPORT PROGRAMS

Abstract:

The article is informative in nature. It acquaints with a brief history of introducing social work into the Armed Forces of the Slovak Republic. It informs about the competence of the coordinators of support programs and outlines in more detail the activities it will provide under each agenda. It describes the factors influencing the creation of preparation and further education of coordinators of support programs and lists the main actors of education of these functions in the conditions of the Armed Forces of the Slovak Republic.

Keywords: *military social work, coordinator of support programs, programs to care for professional soldiers and their families, gender equality and Women, peace and security, preparing the population for the defense of the state.*

ÚVOD

Myšlienka zavedenia profesionalizácie a centralizácie podporných aktivít a služieb profesionálnym vojakom a ich rodinám v ozbrojených silách SR dozrieva pomerne dlhú dobu. V strategických dokumentoch sa prvýkrát objavila zmienka v roku 2013 prijatá Biela kniha o obrane Slovenskej republiky akcentuje potrebu zvýšenia úrovne starostlivosti o profesionálnych vojakov prostredníctvom implementácie systému podporných programov, ktoré budú reflektovať potreby profesionálnych vojakov a ich rodín. Dokument tiež predikoval potrebu rozvíjať metódy sociálnej práce v týchto oblastiach vrátane inovatívnych riešení aj na základe skúseností spojencov s dlhodobou tradíciou sociálnej práce. Vysoký záujem profesionálnych vojakov o tento typ starostlivosti, ktorý by zahŕňal nielen ich samotných, ale aj ich rodiny, potvrdzujú aj realizované empirické výskumy.

V roku 2016 sa v novoprijatej verzii Biela kniha o obrane Slovenskej republiky sa konštatuje, že bola vytvorená nová vojenská špecializácia – odborník na sociálne služby a poradenstvo, ktorého úlohou je okrem iného aj rozvoj sociálnej práce a metodické vedenie v oblasti starostlivosti o rodiny profesionálnych vojakov.

Zavedením špecializácie odborníkov pre sociálne služby a poradenstvo v rámci vojenskej odbornosti personálny manažment sa tak vytvoril základný predpoklad pre profesionalizáciu podporných činností, čím by sa obnovila plná funkčnosť personálneho zabezpečenia tak, ako je uvedená v bode 1.12 Doktríny personálneho manažmentu OS SR – SVD 10 (B).

V materiáli Konkretizácia plnenia úloh vyplývajúcich z koncepcie manažmentu vojenského personálu ozbrojených síl Slovenskej republiky (SEĽUZ-43-95/2019-OdRĽZ) schváleného ministrom obrany 23. decembra 2019 (seKoMO-15-11/2019-12.KoMO) bola v oblasti sociálneho, zdravotného a materiálneho zabezpečenia a kvality života profesionálnych vojakov definovaná úloha „zavedenie odborníkov pre sociálne služby a poradenstvo do štruktúr vojenských útvarov od stupňa prápor a ich ekvivalentov“ v pôsobnosti GŠ OS SR do 31. decembra 2021.

Zaradenie odborníkov pre sociálne služby a poradenstvo do štruktúr OS SR do roku 2022 bola taktiež jednou z úloh smernice ministra obrany Slovenskej republiky pre obranné plánovanie na roky 2022 až 2027 (č. : SEOP-93-2/2020).

Koncepcne bola potreba profesionalizácie a centralizácie podporných aktivít a služieb profesionálnym vojakom a ich rodinám podrobnejšie rozpracovaná v materiály Systém programov starostlivosti o profesionálneho vojaka a jeho rodinu (2021) ako jeden z mechanizmov implementácie programov starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny do vojskovej praxe.

Na základe tohto materiálu sa napríklad s účinnosťou od januára 2023 novelizoval zákon č. 281/2015 Z. z. tak, aby v ňom bola explicitne definovaná úloha pre veliteľov v oblasti starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny. Účelom navrhovanej novely bolo zakomponovať do § 120 ods. 1 povinnosť veliteľa vytvárať podmienky pre realizáciu programov starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny, čím sa vytvoril právny rámec pre ich realizáciu vo vojenských útvaroch a zariadeniach.

Etapa snahy zavedenia profesionalizácie a centralizácie podporných aktivít a služieb profesionálnym vojakom a ich rodinám v ozbrojených silách bola rámcovo doriešená prostredníctvom informačnej správy (SEĽUZ-16-15/2024-OdSP) a úlohového listu (KaMO-17-1/2024), schválením ktorých minister obrany SR rozhodol o zavedení koordinátorov podporných programov do ozbrojených síl SR od júla 2025.

1 PÔSOBNOSŤ KOORDINÁTOROV PODPORNÝCH PROGRAMOV

Tematika starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny nastolená predovšetkým z potreby stabilizácie vojenského personálu a hľadania spôsobov zatraktívnenia vojenského povolania formou nefinančných benefitov a bola a je hlavnou hybnou silou zavedenia koordinátorov podporných programov do ozbrojených síl SR.

Tento proces iniciovala a režírovala sekcia personálnych a sociálnych činností MO SR (*pôvodný názov sekcia ľudských zdrojov MO SR*) ako organizačná zložka ministerstva

zodpovedná za koordináciu realizácie programov starostlivosti v rezorte obrany, pričom v priebehu roka 2023 zrealizovala viacero stretnutí, na ktorých sa zainteresovaní odborníci a účastníci zhodli na nevyhnutnej potrebe zaviesť do OS SR funkciu koordinátorov podporných programov.

V prvotnej fáze bolo odporúčané zaviesť koordinátorov podporných programov (ďalej len „KPP“) s regionálnou pôsobnosťou v prostredí ozbrojených síl na báze vojenských posádok a hlavného koordinátora na Generálnom štábe ozbrojených síl SR. Zároveň vyšla do popredia potreba riešenia viacerých relatívne príbuzných agend, ktoré nemajú v súčasnosti odborné pokrytie. Na základe expertíz a výsledkov rokovaní z predstaviteľmi ozbrojených síl SR sa vrysovala potreba pokrytia nasledujúcich agend:

- Programy starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny.
- Rodová rovnosť a Ženy, mier a bezpečnosť.
- Príprava obyvateľstva na obranu štátu (PONOŠ).

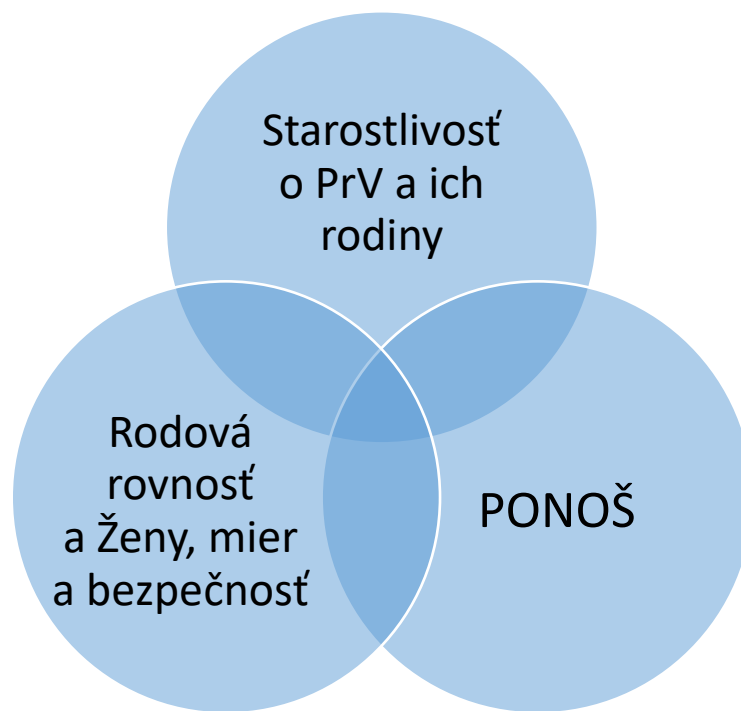

Schéma 1 Pôsobnosť koordinátora podporných programov
Zdroj: Vlastné spracovanie

V rámci jednotlivých agend bude pôsobnosť KPP nasledovná:

Agenda starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny:

- slúžiť ako kontaktná osoba („človek prvého kontaktu“), ktorá bude vzájomne prepájať a koordinovať jednotlivé formy poskytovanej podpory (programy starostlivosti, duchovná služba, psychologická služba, vojenský ombudsman a ďalšie),
- zabezpečovať starostlivosť rodinám profesionálnych vojakov vyslaných na plnenie úloh mimo územia SR,

- zabezpečovať starostlivosť odchádzajúcim profesionálnym vojakom,
- zabezpečovať starostlivosť prichádzajúcim profesionálnym vojakom na nový útvar (napr. pomoc pri hľadaní vhodného bývania/ubytovania, pomoc pri hľadaní zamestnania pre rodinných príslušníkov, pomoc pri hľadaní školy/škôlky pre deti, poskytovanie informácií o sídlach verejných a súkromných inštitúcií - napr. mestský alebo obecný úrad, daňový úrad, zdravotné poisťovne v širšej lokalite vojenského útvaru);
- sprostredkovať odbornú pomoc pri riešení finančných problémov (dlhové poradenstvo),
- sprostredkovať odbornú pomoc pri riešení rodinných problémov (rodinná mediácia, rozvodové poradenstvo, záškoláctvo detí a ďalšie),
- poskytovať informácie o dostupných kultúrnych, športových a spoločenských inštitúciách, či o významných miestnych podujatiach,
- zabezpečovať a koordinovať kultúrno-spoločenské podujatia a aktivity programov starostlivosti na útvaroch (útvarové plesy, Deň detí, detské tábory, deň otvorených dverí a ďalšie).

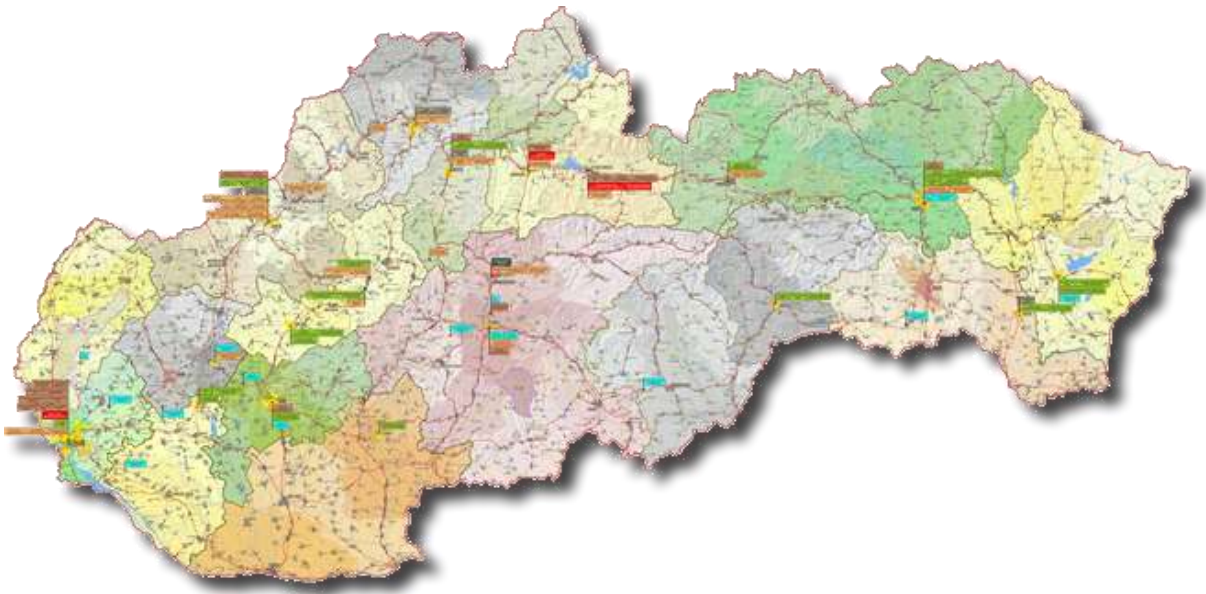
Agenda rodová rovnosť a Ženy, mier a bezpečnosť:

- slúžiť ako kontaktná osoba pre oblasť rodovej rovnosti a agendy Ženy, mier a bezpečnosť vo vojenských útvaroch,
- podporovať, informovať a včas poskytovať odborné poradenstvo veliteľom a príslušníkom štábov v otázkach implementácie rodovej rovnosti a agendy Ženy, mier a bezpečnosť,
- identifikovať a riešiť prípadné výzvy, prekážky alebo riziká, ktoré by mohli ovplyvniť začlenenie rodovej perspektívy do činnosti vojenských útvarov,
- zvyšovať povedomie a chápanie v oblasti rodovej rovnosti a agendy Ženy, mier a bezpečnosť zo strany príslušníkov vojenských útvarov prostredníctvom školení, workshopov a informačných materiálov,
- zhromažďovať, spravovať a šíriť informácie, usmernenia a dokumenty týkajúce sa rodovej problematiky a agendy Ženy, mier a bezpečnosť.

Agenda Príprava obyvateľstva na obranu štátu (PONOŠ):

- koordinovať aktivity na podporu PONOŠ v rámci prideleného regiónu so školskými zariadeniami, miestnou samosprávou, determinujúcimi a dynamizujúcimi aktérmi definovanými v koncepcii PONOŠ,
- navrhovať postupy, návody a metodiky na organizáciu účelových cvičení na školách,
- navrhovať zlepšenia v procesoch riadenia aktivít v súlade s plnením úloh koncepcie PONOŠ,
- organizovať pravidelné školenia a semináre personálu vyčleneného na plnenie úloh PONOŠ,
- rozvíjať spoluprácu a realizáciu aktivít štátnych aj neštátnych aktérov v oblasti PONOŠ,
- spracovávať požiadavky na materiálne a personálne zabezpečenie realizovaných aktivít.

Z pohľadu pokrývania jednotlivých regiónov je zrejماً rozdielna vyťaženosť KPP v jednotlivých vojenských posádkach. Niektoré posádky sú vykryté iba jedným vojenským útvarom (napr. Levice, Banská Bystrica) a v iných je to množstvo útvarov, ktoré budú mať v pôsobnosti násobne väčšie (napr. Bratislava, Trenčín). Aj z tohto dôvodu bude potrebné v časovo krátkom horizonte prehodnotiť fungovanie KPP v týchto posádkach. A aj vzhľadom na predpokladané špecifiká regiónov je pravdepodobné, že bude žiaduce v niektorých z posádok rozšíriť počet KPP s výraznejšou špecializáciou na konkrétne agendy.

Obrázok 1 Mapa útvarov, zariadení a posádok OS SR - MUZA
Zdroj: Geoportal (mil.sk)

Kľúčovú rolu v zavádzaní KPP zohráva úlohový list ministra obrany SR č. KaMO-17-1/2024, ktorý bol podpísaný 23. mája 2024. Uvádza sa v ňom, že zavedenie 17 profesionálnych vojakov v každom vojenskom útvaru, v ktorom je veliteľ zároveň veliteľom posádky (vojenská odbornosť M10, ČŠp 473, PH 53) a 1 profesionálneho vojaka na Generálnom štábe ozbrojených síl SR s funkciou „hlavný koordinátor podporných programov“ (vojenská odbornosť M10, ČŠp 473, PH 55) bude zrealizované do 1. júla 2025.

2 ROZVOJ PROFESIJNEJ SPÔSOBILOSTI KOORDINÁTOROV PODPORNÝCH PROGRAMOV

Systém prípravy a ďalšieho vzdelávania KPP bude závisieť od viacerých faktorov: požadovaná profesijná spôsobilosť, druh vzdelania, s ktorým začnú plniť úlohy v tejto funkcii či v súvislosti so spôsobom obsadenia týchto služobných funkcií.

K tomu, aby mohli koordinátori plniť svoje úlohy musia byť vybavení relevantnými príslušnými profesijnými spôsobilosťami¹ predovšetkým:

¹ V. Prusáková (1998, in Čornaničová, 1999, s. 59) profesijnú spôsobilosť (kompetenciu) chápe ako komplexnú schopnosť vykonávať určité odborné pracovné činnosti, utvorené na základe osvojenia teoretických vedomostí, praktických zručností, sociálnych kompetencií a postojov i iných kvalít osobnosti.

- manažérskou kompetenciou²,
- odbornou kompetenciou³,
- sociálnou kompetenciou⁴.

Podrobnejšia konkretizácia obsahu jednotlivých kompetencií bude výsledkom práce odborných pracovných skupín, ktoré budú ustanovené na jeseň 2024.

V súčasnosti nie sú definované žiadne požiadavky na vzdelanie KPP, okrem všeobecne platných ako ukončenie II. stupňa vysokoškolského štúdia. Predbežne sa ráta s odporučeným odborom sociálna práca, prípadne s blízkymi vedeckými odbormi zo skupiny sociálne, ekonomické a právne vedy.

Prečo práve odbor sociálna práca?

V jednoduchosti teda môžeme sociálnu prácu definovať ako cieleňú, koordinovanú a profesionálnu pomoc, ktorá je venovaná jednotlivcom, skupinám a komunitám, ktoré sa nachádzajú z rôznych dôvodov v nepriaznivej životnej situácii, pričom je táto pomoc poskytovaná profesionálnym sociálnym pracovníkom, disponujúcim náležitým vzdelaním a odbornými metódami a technikami. (Planka a kol., 2023)

Odbor sociálna práca poskytuje odborníkov so vzdelaním, ktoré pomerne blízke k predmetnému zámeru fungovania KPP. Napríklad profil absolventov sociálnej práce na pedagogickej fakulte Univerzity Komenského uvádza nasledovný profil absolventov (výber)⁵:

- špecializované činnosti sociálnej pomoci a služieb,
- aplikácia právnych noriem,
- projektovanie a programovanie sociálnych projektov,
- tvorí a hodnotí programy prevencie a resocializácie drogových a iných závislostí a sociálno-patologických javov,
- aplikácia procesov mikroekonómie a makroekonómie ,
- aplikácia teórie sieťovania v oblasti sociálnej ochrany a budovania komunit

² Boyatzis (1982, in Veteška, Tureckiová, 2008, s. 54) pod pojmom manažérska kompetencia rozumie „schopnosť človeka správať sa spôsobom zodpovedajúcim požiadavkám práce v parametroch daných prostredím organizácie, a prinášať tak žiaduce výsledky“. V kontexte dizertačnej práce by sme chceli najmä akcentovať význam manažérskej kompetencie pri zladovaní existujúcich technických a ľudských zdrojov a získavaní prípadných absentujúcich zdrojov za účelom dosiahnutia cieľa organizáciou.

³ Podľa M. Machalovej (2004, s. 121) sa odborná kompetencia týka odborných výkonov v danej profesii, spôsobom, spôsobom profesionálneho správania sa, zmyslňania, foriem práce v profesii, osvojením jazyka, poznatkov a hodnôt profesie. Považuje ju za imanentnú súčasť širšie vymedzeného systému profesijnej kompetencie. Podľa J. Vetešku, a M. Tureckiovej (2008, s. 54) odborná kompetencia zahŕňa schopnosť a chcenie (individuálnu motiváciu) riešiť problémy praxe a pracovnej situácie.

⁴ Sociálna kompetencia je spôsob individuálneho psychického zvládania permanentne sa rozvíjajúceho systému medziľudských a medziľudských vzťahov v sociálnom prostredí, so zmyslom pre požiadavky života v spoločnosti. M. Machalová (2004, s. 121) Sociálna kompetencia zahŕňa výcvikovými formami získanú spôsobilosť na sebazpoznávanie, poznávanie iných ľudí, úspešnosť v systéme práce s ľuďmi, s ľudskými zdrojmi, asertivitu, persuáziu (presvedčanie), komunikáciu, súťaživosť v pracovnej skupine, motiváciu, rozvoj a stimuláciu tvorivosti, riešenie problémov a konfliktov, psychohygienu, diagnostikovanie a riešenie skupinových procesov, zvládnutie stresov, prehlbovanie empatickej asertivity, podporu členov skupiny a skupinových dejov (Terminologický slovník Kolektív autorov, 2000, s.204).

⁵ Dostupné na: <https://www.fedu.uniba.sk/sucasti/katedry/katedra-socialnej-prace/studium/>

- aplikácia zásad personálneho manažmentu,
- využívanie metód neformálneho vzdelávania na pracovisku ako je koučing, counselling, mentoring controlling, supervízia.

Koordinátori podporných programov so vzdelaním v odbore sociálna práca by tak mali kvalitný základ pre realizáciu odborných činností najmä v agende starostlivosti o profesionálnych vojakov a ich rodiny.

Ďalším faktorom, ktorý bude mať vplyv na systém prípravy a ďalšieho vzdelávania KPP je spôsob získavania týchto odborníkov, predovšetkým, či budú získavaní z interných či externých zdrojov.

Pri získavaní z odborníkov z interných zdrojov, je najväčšou výhodou, že poznajú vnútorné sociálne prostredie ozbrojených síl, najväčšou nevýhodou by bolo kanibalizovanie ostatných služobných funkcií pri celkovej personálnej poddimenzovanosti ozbrojených síl SR, neuralgickým bodom by bolo aj získanie záujemcov s preferovaným vzdelaním.

Regrutácia KPP z externého prostredia by predstavovala de facto opačné garde silných a slabých stránok oproti ich získavaniu z interného prostredia. Najväčšou výhodou by bolo získavanie odborníkov v preferovanom vzdelaní prípadne aj s príslušnou praxou, na druhej strane budú potrebovať určitý čas na zoznámenie sa s vojenským prostredím s organizačnou kultúrou ozbrojených síl a pod.

Z pohľadu nastavenia ďalšieho vzdelávania je, že bez ohľadu spôsobu regrutácie bude potrebné všetkých KPP do vzdelávať v oblasti implementácie rezolúcie Bezpečnostnej rady OS 1325 – Ženy, mier a bezpečnosť a v oblasti PONOŠ.

Schéma 2 Získavanie odborníkov - KPP
Zdroj: Vlastné spracovanie

Hlavnými aktérmi edukácie KPP by mali Centrum vzdelávania a Katedra spoločenských vied a jazykov Akadémie ozbrojených síl M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši, Katedra sociálnej práce Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a Koordinačno-metodické centrum pre prevenciu násilia na ženách v Bratislave.

Centrum vzdelávania AOS

Katedra
spoločenských vied
a jazykov AOS

Koordinačno-metodické
centrum pre prevenciu násillia
na ženách

Katedra sociálnej
práce PgF UK

Obrázok 2 Hlavní aktéri edukácie KPP

Zdroj: Vlastné spracovanie

ZÁVER

Podrobnejšie rozpracovanie zámerov systému prípravy a ďalšieho vzdelávania KPP bude zahájené vytvorením odbornej pracovnej skupiny na jeseň 2024. Popri participujúcich vzdelávacích inštitúciách budú členmi tejto pracovnej skupiny zástupcovia hlavných organizačných zložiek ozbrojených síl SR. Výsledkom bude koncepčný materiál k rozvoju podporných programov v rezorte obrany s predpokladom predloženia na podpis na jar 2025. Materiál by mal odrážať aj prvé skúsenosti s fungovaním koordinátorov podporných programov. V krátkodobom horizonte sa bude celý systém fungovania KPP prehodnocovať a následne aktualizovať vrátane ich prípravy a ďalšieho vzdelávania.

OZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

Biela kniha o obrane Slovenskej republiky schválená vládou Slovenskej republiky uznesením číslo 326/2013 dňa 26. júna 2013.

Biela kniha o obrane Slovenskej republiky schválená vládou Slovenskej republiky uznesením číslo 433 z 28. septembra 2016.

Doktrína personálneho manažmentu ozbrojených síl SR – SVD 10 (B), 2008.

ČORNANIČOVÁ, R., 1999. *Profesijná kompetencia kultúrno-výchovného pracovníka ako predmet skúmania kultúrnej andragogiky*. In *Profesionalita vo výchove a vzdelávaní dospelých*. Zborník. (Ed. J.Perhács) Bratislava: Dom techniky ZSVTS, 1999. 116 s. ISBN 80-233-0449-6.

Informačná správa pre podpredsedu vlády a ministra obrany SR: *Zavedenie funkcie koordinátorov podporných programov v OS SR – úlohový list* (SEĽUZ-16-15/2024-OdSP z)

Konkretizácia plnenia úloh vyplývajúcich z koncepcie manažmentu vojenského personálu ozbrojených síl Slovenskej republiky (SEĽUZ-43-95/2019-OdRĽZ) schválená ministrom obrany 23. decembra 2019 (seKoMO-15-11/2019-12.KoMO)

MACHALOVÁ, M., 2004. *Psychológia vo vzdelávaní dospelých*. 1. vyd. Bratislava: Alias Press, 2004. s. 224. ISBN 80-969339-6-5.

Mapa útvarov, zariadení a posádok OS SR – MUZA, dostupné na intranete: <http://web.topu.mil.sk/gp_prod/muza.html>; máj 2024

PLÁNKA, T., MAČKINOVÁ, M., NOWAK, B., Forenzná sociálna práca v podmienkach slovenskej republiky, In *Revue spoločenských a humanitných vied.*, 2023. roč. 11, č. 1-2, 2023. ISSN 1339-259X., dostupné na intranete: <https://revue.vsdanubius.sk/rocnik_11_cislo_1-2_2023>; máj 2024

Smernica ministra obrany Slovenskej republiky pre obranné plánovanie na roky 2022 až 2027 (č. : SEOP-93-2/2020 z 22. mája 2024)

Úlohový list: *Zavedenie funkcie koordinátorov podporných programov v OS SR* (KaMO-17-1/2024 z 23. mája 2024)

VETEŠKA, J., TURECKIOVÁ, M., 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada , 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-1770-8.

Zákon č. 281/2015 Z. z. o štátnej službe profesionálnych vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

STEINEROVÁ, J. 2000. Princípy formovania vzdelania v informačnej vede. In *Bulletin Centra vedecko-technických informácií SR.*, 2000, roč. 2, č. 3, s. 8-16.

pplk. PhDr. Pavel Czirák, PhD.

Kontaktná adresa: Sekcia personálnych a sociálnych činností

Námestie generála Viesta 2, 832 47 Bratislava

E-mail: pavel.czirak@mil.sk; czirakp@outlook.com